

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Sociologiska institutionen

Miljömedvetandet hos invandrare i Sverige.
Invandrarnas tankar och känslor kring källsortering
ekologiskhandel och transporter.

Examensarbete i sociologi 15 hp,

Sadia Farah

Karolina Kolanowska

Handledare: Helena Holgersson

Januari, 2010

Abstract

Titel: Miljömedvetandet hos invandrare i Sverige

Författare: Sadia Farah och Karolina Kolanowska

Handledare: Helena Holgersson

Examinator: Mark Elam

Typ av arbete: Examensarbete i sociologi

Tidpunkt: Höstterminen 2009

Antal tecken inkl. blanksteg: 59,084

Syfte och frågeställningar:

Syftet med denna uppsats är att undersöka miljömedvetandet hos invandrare i Sverige från länder utanför Europa. Även deras tankar och känslor kring källsortering, och deras egna vanor kring miljö. Fokus ligger på stadsdelen Angered i Göteborg som anses vara ett invandrartätt område där sopsortering fungerar dåligt. Vad för bakomliggande faktorer som existerar i bristen, och vad de har för tankar kring källsortering. Är det sociala eller kulturella faktorer som spelar in? Vad anser de om miljöfrågor generellt? Hur beskrivs deras livsstil i termer av miljöpåverkan?

Metod och material:

Vi har använt oss av en kvalitativ metod där vi intervjuade fyra personer med utländskhärkomst. Dessa personer är uppvuxna i länder utanför Europa och kom till Sverige i vuxen ålder. Vi har intervjuat dem utifrån frågor om synen på miljöfrågor både i Sverige och i deras hemländer. Vi har även använt oss av diskursanalytiska verktyg för att undersöka hur personerna pratar om miljö och vad som inte framkommer som miljövänligt.

Huvudresultat:

Det vi har kommit fram till i studien är att det finns vissa normer och principer kring vad som anses vara miljövänligt i Sverige. För en person med invandrabakgrund som inte har eller förstår dessa svenska normer innebär inte att han inte är miljövänlig. Att sopsortering fungerar dåligt i Angered kan bero på att man inte har samma vanor att leva miljövänligt. Vi har under studiens gång insett att våra förförståelser var påverkade av dessa svenska normer och principer kring att leva miljövänligt, och att vi nu har fått mer kunskap om olika sätt att leva miljövänligt.

Nyckelord: miljömedvetande, invandrare, källsortering, risksamhälle och ekologi.

Innehållsförteckning

Abstract	1
1. Inledning	3
2. Problemformulering	3
3. Syfte	4
3.1. Frågeställningar	4
4. Bakgrund	5
4.1. Begreppet hållbar utveckling	5
4.2. Miljömedvetande i Sverige	5
4.2.1. Sophantering	5
4.2.2. Konsumtion	6
4.2.3. Transportsmedel	7
4.3. Att bli svensk = att bli miljövänlig.	7
5. Teori	8
5.1. Risksamhälle	8
5.2. Handlingstypologi och rationalitet	9
5.3. Integration	12
6. Metod	14
6.1. Metodval	14
6.2. Urval	15
6.3. Genomförande	15
6.4. Förförståelse	16
6.5. Etik	17
7. Resultat och analys	17
7.1. Miljöarbete och integration	18
7.2. Källsortering	19
7.3. Handla ekologiskt	20
7.4. Transporter	22
7.5. Det Svenska miljöarbetet	22
8. Diskussion	24
9. Källförteckning	27
10. Bilaga A	29
11. Populärvetenskaplig framställning	30

1. Inledning

Begreppet miljömedvetenhet förekommer idag nästan överallt. Politiker, specialister, opinionsbildare m.m. pratar om hur viktigt det är att samhället blir allt mer miljömedvetet. Lester Brown (2008) pratar om att vi har hamnat i den värld där vi kan se konsekvenser av våra egna handlingar och politiken kring dem. Jorden håller på att bli varmare, glaciärer i bergen smälter och länder som Kina och Indien kan få sina åkrar utplånade. Vi vet att isen på Grönland och Västra Arktis smälter och gör vi inte något kommer den att smälta och höja havsytan med 12 meter (Lester Brown 2008:63). Många i Sverige anser sig vara miljömedvetna. När vi talar om att vara miljömedveten i Sverige kopplar många det till hur vi hanterar våra sopor, hur mycket avgaser fabrikerna släpper ut och hur viktigt det är att köpa ekologiskt. Vi pratar däremot inte lika mycket om hur mycket vi konsumerar, avgaserna vi släpper ut då vi tar bilen eller våra charterresor till Thailand. Det finns uppgifter om att sopsortering i stadsdelen Angered i Göteborg fungerar dåligt. Det är lätt att tro att Angeredsborna där en stor andel människor kommit från länder utanför Europa inte är miljömedvetna. Kommuner satsar på att lära människor med invandrarbakgrund om miljön och hur man kan vara miljövänlig. Det man lätt ser förbi är att sopsorteringen i Angered kanske fungerar dåligt på grund av att människor med invandrarbakgrund inte har samma miljömedvetenhet som infödda svenskar har. De kan vara lika miljövänliga men på ett annat sätt än det sätt som förespråkas. Diskussionen om att vara miljövänlig i Sverige är att källsortera och köpa ekologiskt. Andra sätt att leva miljövänligt inkluderas inte, utan det finns normer som ska följas. För de som inte är vana med de normer och synsätt som övriga samhället har kan lätt stämplas.

2. Problemformulering

Varje år tar Göteborgsstad fram ett par miljö kvalitets som presenteras i en rapport gällande beskriver miljö tillståndet. I denna miljörapport från 2008 beskriver Christina Börjesson som är miljödirektör att på samhällsnivå brukar man dela upp hållbarhet tre olika dimensioner ekonomisk, social och ekologisk. Av dessa dimensioner är Göteborg inne i en ekologisk dimension där sexton nationella miljömål har skapats och kvalitets kontrolleras varje år. Under 2008 hade Göteborgskommun mål för klimatpåverkan, giftfri miljö, frisk luft och ett slut på förorening av vatten och skogar. (Miljörapport 2008, 2009:11) Sophanteringen är en viktig del av dessa visioner. Den fungerar dock olika bra i olika delar av staden, Angered är en sådan stadsdel.

De sociala och ekonomiska dimensionernas samband har framhävts allt mer än de ekologiska. Vilket har genererat i mindre fokus på ekologin men samtidigt finns en bred enighet om att någon hållbar utveckling inte är möjlig om ekosystemen kollapsar. Idag finns en mer avancerad diskussion om en mera ömsesidig förstärkande ekonomisk tillväxt, social välfärd och skydd av miljön för att ha en hållbar utveckling (SOU 2003:31).

Göteborg som stad är väldigt segregerad och det existerar områden som har några problem med källsorteringen (Mail med Renova 2009). Dessa områden kan påvisa en existens av de tre dimensionerna där både den ekonomiska, sociala och ekologiska spelar in. Vi vill studera dessa olika dimensioner och på vilket sätt de visas i hur sophanteringen fungerar i området. En person som kommer till Sverige och aldrig har källsorterat förut har ingen vana från hemlandet och det vara svårt att börja något man inte förstår varför eller hur det ska genomföras. Genom att gå ut med information till nyanlända svenskar ökar den medvetenheten som svenskfödda personer har. Men dessa människor står ofta utanför samhället av olika anledningar och får inte del av den informationen. De har inte samma förutsättningar när det gäller arbete, bosättning och språket för att känna sig som en del av samhället.

3. Syfte

Syftet med denna uppsats är att undersöka miljömedvetandet hos invandrare i Sverige från länder utanför Europa, och deras tankar och känslor kring källsortering, och deras egna vanor kring miljö.

3.1. Frågeställningar

I vår undersökning kommer vi att förhålla oss till de områden i Göteborg där det finns många invandrare. Vårt fokus kommer vara invandrare och deras syn på källsortering och för att få en övergripande bild på miljömedvetenheten bland invandrare tog vi även upp frågor som transport, ekologisk handel och generell miljömedvetande. Vad för bakomliggande faktorer som existerar i bristen på källsortering. Är det sociala eller kulturella faktorer som spelar in?

Vad har personer som kommit till Sverige i vuxen ålder för tankar om källsortering?

Hur förhåller de sig till miljöfrågor generellt?

Finns det kulturella barriärer som invandrarna stöter på när det gäller miljömedvetenhet?

Hur kan deras livsstil som helhet beskrivas i termer av miljöpåverkan?

4. Bakgrund

4.1. Begreppet hållbar utveckling

Begreppet hållbar utveckling myntades 1987 av världssamfundets kommission för miljö och utveckling som definierade det:

”Hållbar utveckling en utveckling som möter dagens behov utan att kompromissa möjligheterna för framtida generationer att möta sina behov” (Mattias Hagberg, 2008:50).

Detta är den definition som Brundtlandskommisionen¹ utvecklade som innebär att man kan återanvända de fysiska resurserna i stället för att göra slut på dem och att hålla föroreningarna nere på ett minimum. I denna deklaration ingick att man ska använda sig av naturens förnyelsebara resurser för att skydda jordens natur, djur och strävan efter ren jord vatten och luft (Giddens, 2007:682).

4.2. Miljömedvetande i Sverige

När man frågar medborgarna i Europa i vilken grad de anser sig vara miljömedvetna svarar ca 83 % att de är miljömedvetna. Av Svenskarna anser sig 80 % vara miljömedvetna. När det gäller de stora globala miljöproblemen anses uttömningen av ozonlagret, kemikalieanvändning i jordbruk och industriellt avfall vara de allvarligaste miljöproblemen. Vad man anser vara ett allvarligt miljöproblem kan ofta spegla vilka typ av miljöproblem man möter i vardagen, antingen i livet eller i samhällsdebatten (Lindén 2001:33-34).

4.2.1. Sophantering

År 2008 slängde göteborgaren i genomsnitt 257 kg restavfall, 17 kg biologiskt avfall, 72 kg grovavfall, 2,2 kg farligt avfall, 10,8 kg el - avfall samt 79 kg returpapper och förpackningar. (Miljörapport 2008, 2009:11)

Genom att Sverige lagstiftade 1994 att kommunerna skall tillhandahålla områden där hantering av hushållsavfall kan slängas för återvinning har svenskarna på mindre än ett årtionde ändrat sina rutiner för avfallshantering. Mängden avfall har minskat under åren med hjälp av de stödjande strukturer som underlättar förändringen av avfallsrutiner för tre av fyra svenskar (Anna-Lisa Lindén 2001:49).

¹ Rapport som skrevs av världskommissionen för miljö och utveckling på uppdrag av FN.

Under 1995 har EU kommissionen genomfört rapporter där varje land fick rapportera in deras miljöhandlingar. Det visade sig att Sverige jämfört med andra länderna i Europa är bättre på att undvika nedskräpning på gatorna, sortera hushållsavfall och köpa miljömärkta produkter. Lagstiftningen när det gäller avfallshantering uppkom 1994 då varje kommun har fått planera och genomföra på ett ekologiskt sätt omhänderta hushållsavfall. (Lindén 2001:35-36).

Under 1990-talet märkte man att mängden avfall per invånare i Sverige ökade trots den stora expanderingsen av källsortering. Denna ökning kan förklaras genom att befolkningen under 90-talet fick en rejält bättre ekonomi och med mer pengar ökar konsumtionen och ökar avfallsvolymen. (Holm, 2008:105)

4.2.2. Konsumtion

När det gäller ekologisk handel anser svenskarna sig att de handlar mycket ekologiskt dock varierar detta från produkt till produkt. Bland livsmedel finns det ett mindre utbud och priset är högre vilket bidrar till färre miljöanpassade kunder. De personer som anser sig handla miljöanpassat som livsmedel, tvättmedel och textilier beroende på vad de innehåller kopplar oftast det till omtanke på sin egen hälsa. Därför kan man inte avgöra om det är omtanke för naturen eller hälsan som detta beteende har ändrats på handel sidan (Lindén, 2001:50).

Att spara el och vatten energi är svenskarna inte lika angelägna om att göra jämfört med européerna. Huruvida svenskarna sparar vatten är det väldigt dåligt anpassade till det beteendet. Undersökningar säger att det är svenskar tycker inte vatten sparandet är bland de viktigaste på listan av miljöbeteende. Eftersom priset inte är högt och både den höga kvaliteten av vattnet och god tillgång har inte mycket information gets ut till inneboende angående vatten sparning. Länderna i södra Europa har däremot både låg kvalitet och kvantitet på vatten så mycket information och åtgärder har gjorts för att människor ska spara vatten. (Lindén 2001:36–37).

Lindén berättar att en lägre andel svenskar säger sig spara energi. Priset på el i Sverige är lågt jämfört med andra länder i Europa och där priset ofta varierar beroende tiden på dygnet. Detta kan förklaras med att länder som har högre priser kan ha med den otillräckliga energin tillgången och gör att vissa länder har en periodisk sparåtgärd. Hushållens elförbrukning på belysning och teknisk utrustning har under perioden 1970 till 1996 stigit från 13 till 45 % (Lindén 2001:51).

4.2.3. Transportsmedel

Att personer i Sverige inte använder mera av den kollektivtrafik som finns kan bero på hur människor bor samt hur kollektivtrafiken ser ut i deras område. Ett måste för att kollektivtrafiken ska vara attraktiv är att den måste vara effektiv, ekonomisk och tidsparande. Människor som bor glest ifrån kollektivtrafik har ett större behov av egen bil än personer som bor i tätbebyggda städer där kollektivet används mycket mer (Lindén 2001:37–38). Det har även gjorts undersökningar som visar att hälften av alla bilresor som sker i de glestbefolkade områdena är kortare än tre kilometer. Endast två procent av alla bilresor är över 10 mil (Holm, 2008:119). Lindén talar om att i stor Stockholm är både körkort och bilinnehavet lägre än andra delar av landet eftersom det finns en välfungerande kollektivtrafik (Lindén 2001:37–38).

Utvecklingen har gått framåt för bilindustrin genom att på 1980-talet blev bilen mycket mera renare eftersom den katalytiska avgasrensningen har blivit standard i varje bil. Denna katalysator rensar avgaserna på kväveoxid och kolväte. Dock är det inte olagligt att ha en bil utan katalysator i Sverige. Det katalysatorn inte rensar bort är koldioxid som idag står för 30 % av den svenska samlade koldioxid utsläppen (Holm, 2008:118). Koldioxid är en lukt och färglös gas som bidrar till den globala växthuseffekten (<http://sv.wikipedia.org/wiki/Koldioxid>, 2009-12-18).

4.3. Att bli svensk = att bli miljövänlig.

I Sverige talas det om att hålla miljön ren, minska nedskräpning, källsortera, återvinna och försöka leva så miljövänligt som möjligt. För personer som inte har det i sitt kulturmönster, som inte källsorterar och handlar ekologiskt kan lätt klassas som miljöbovar. Eftersom de är relativt nya i landet och inte känner till ”svensk miljömedvetenhet” anser svenska myndigheter att det är viktigt att informera och lära ut om ämnet. Den kunskap de har med sig värdesätts ofta inte, vilket vi ska återkomma till i analysen.

Göteborgs stad har gjort det möjligt för lärare att använda bildbaserat material om miljö som en undervisningsmetod i sfi (svenska för invandrare). Det handlar om bildpresentationer med kort fakta och ett enkelt språk som ska underlätta förståelsen för människor som är nya i landet. Materialet är inte bara för att användas i Göteborgskommun utan även utanför. Bildmaterialet är uppdelat i olika delar beroende på vilket ämne man koncentrerar sig på. Det finns material om sophantering, mat och miljö, där de tar upp bland annan information om mat

lagring. De tar även upp information om klimatet där de visar bilder hur miljön påverkas av t.ex. biltrafik m.m. om vattenföroreningar hur man ska undvika att förorena vattnet. Allt denna material skall användas i utbildningssyfte (<http://www.goteborg.se/wps/portal/miljokunskapibild>, 2009-12-28).

Karin Bradley (2009:89) talar i sin avhandling om två olika förorter till Stockholm, Spånga och Tensta. Skillnaderna är att Spånga är ett medelklassområde och Tensta ett invandrartät miljonprogramsområde. Hon visar att det har satsats kampanjer som under senaste åren drivits av olika organisationer där de går ut till befolkningen i området och informerar vikten av just källsortering och sopsortering. Men i medelklassområdet Spånga där människor som konsumerar och åker bil mer satsas ingenting på att försöka lära dem att åka kollektivt, konsumera mindre o.s.v.

5. Teori

5.1. Risksamhälle

Vi har valt att förstå kommunernas ansträngningar inom miljöfrågor med hjälp av teorier om risksamhället. I sociologen Ulrich Becks skildring av västvärlden är risksamhället ett centralt begrepp. Beck nämner att vi rör oss in i en fas som han benämner ”den andra moderniteten”. Den första fasen av moderniteten kännetecknas av industrisamhället och den andra av ett ”risksamhälle”. Det handlar inte om att människor utsätts för mer risker, utan snarare att arten av riskerna som uppstår har förändrats. Förr kunde det handla om risker från naturens faror medan det idag uppstår nya risksituationer pga. teknologin och vetenskapens utveckling. Det som skulle göra människors liv lättare, säkrare och tryggare i samhället har resulterat i fler risker, som till exempel miljöförstöring. Beck menar att dagens risker inte är begränsade av tid eller rum, utan den sträcker sig globalt och påverkar alla människor på olika plan. Olika globala risker har ändrat staters syn på hanteringen av risker. Beck menar att hanteringen av risker måste ske genom ett globalt samarbete. Beck fortsätter med att ansvaret för hanteringen av risker behöver nå alla samhälls medborgare. Det ska inte enbart lämnas i forskare och politikers händer, utan alla människors inflytande och engagemang behövs. Miljön är ett sådant exempel som har kommit ner på individ nivå, där människor medvetet handlar på ett sätt för att minimera riskerna (Giddens 2006:125ff).

Vad som intresserar befolkningen i olika länder beror på hur deras miljö ser ut. Personer i västvärlden har andra prioriteringar än personer i öst. Några av de viktigaste miljöhoten enligt svenskarna har med klimat- luft och livsmedelskvalité att göra. Eftersom de anser ha ett starkt samband mellan hälsoproblem och miljöproblem. Avgaser från bilar är ett ämne som är viktig för många svenskar eftersom de påverkar miljön negativt medan jämför man med nord Amerika bedömer de som inte viktigt. Men detta gäller inte alla amerikanska stater, en del har vidtagit åtgärder mot förbättrad fordonsstandard och trafikströmmar. Alla länder har olika miljöproblem och därför skiftar det olika vad de anser vara viktigast (Lindén 2001:45).

Hit hör biltrafiken i Egypten, kärnkraftverken i östeuropeiska länder eller ozonskiktets betydelse för mänsklig hälsa i Sverige ”(Lindén 2001:45).

Beck talar om att det är först när tankarna kring riskmedvetandet i vardagen blir synliga som vi kommer agera. Eftersom de globala miljöriskerna är något vi ser i vardagen är det svårt att applicera dem på oss själva så som föroreningar och radioaktivitet. (Beck 2000:102)

5.2. Handlingstypologi och rationalitet

Vårt val av teori kan med fördel användas på mikronivå, vilket stämmer bra med studiens syfte och mål. I analysen av om och varför personerna i analysen sopsorterar, handlar ekologiskt, åker kollektivt, och så vidare har vi använt oss av olika teorier om mänskligt agerande. I denna del av analysen är vi intresserade av hur individerna motiverar sina val.

Max Weber beskrev den mest inflyttningslika definitionen av handlingar inom sociologin. Han var intresserad av människans subjektiva handlande och hur det hade en inverkan på sociala strukturen. Webers handlingstypologi beskrivs av Engdahl och Larsson som fyra grupper av handlingar vars mål är att förklara mänskligt handlande. De fyra typerna är: *traditionella handlingar*, *affektuella handlingar*, *värde rationella handlingar* och *målrationella handlingar* (Engdahl och Larsson 2006: 40).

Traditionella handlingar är då man handlar som man alltid har gjort, och inte tänker så mycket på det. De styrs av s.k. ”ingrodda vanor”. Även om en traditionell handling nästan sker automatiskt är det något inlärt som tidigare har präglats av en medvetenhet. *Affektuella handlingar* är de känslomässiga handlingarna som styrs av t ex ilska, hämnd och njutning.

Värde rationella handlingar är då man handlar på ett sätt som överensstämmer med sin etik, religion, heder eller andra egenvärden. Det kan till exempel vara frågan om att äta kött för en vegetarian. *Målracionella handlingar* är då man handlar för att uppnå egenmål. Genom ett förnuftigtmässigt sätt försöker man överlägga de medel som är bäst för att uppnå sitt mål (Engdahl och Larsson 2006: 40-41). Man kan säga handlingen kan styras av olika grader av rationalitet ju fler aspekter som aktören tar hänsyn till av handlingssituationen.

Weber menar att det moderna samhället och dess utveckling kännetecknas av en rationaliseringsprocess. Människor har gått från traditionella, religiösa och vidskepliga uppfattningar till rationella syften som grundas på effektivitet. Rationaliseringen förvaltar numera vårt vardagsliv, yrkesliv, andaktsliv osv. Vi gör allt mer målracionella handlingar. Weber kännetecknar det som den moderna kapitalismen, där allt handlande blev förnuftsmässigt (Giddens 2006:36). Webers handlingsteori har vidareutvecklats med tre dominerande inriktningar för att göra en mer utförlig handlingstypologi.

De benämns *instrumentella och strategiska handlingar*, *normativa och kommunikativa handlingar*, samt *dramaturgiska och expressiva handlingar* (Engdahl och Larsson 2006:41). Av dessa har vi främst använt oss av de tre förstnämnda.

Instrumentella handlingar innebär medvetna handlingar som görs för att nå ett förutsett mål. Man bygger t ex en bro för att komma över till andra sidan. Byggandet (handlingen) av bron är då ett instrument för att uppnå mål (komma till andra sidan). *Instrumentella handlingen* kan exemplifieras på ekonomiska och tekniska områden. Den är väldigt nytto- och effektivitetsorienterad med en stor fokus på framgång. Men om den instrumentella handlingen modifieras så att handlingarna riktas mot andra individer och sociala relationer har man att göra med den *strategiska handlingsmodellen*. Den handlingen försiggår av en bestämd strategi. Aktören måste betrakta andra i sin omgivning som medvetna aktörer som också agerar på samma premisser som en själv (Engdahl och Larsson 2006:45). Båda *instrumentella och strategiska handlingarna* kännetecknas av att aktörerna vill nå sina mål även om det inte accepteras av andra i sin omgivning.

De *normativa handlingarna* följer ett värdeimpregnerat normsystem som är gemensamt för en grupp av individer. Man skapar en värld med en normativ struktur där man har förväntningar på hur individerna i gruppen skall handla. I instrumentella och strategiska

handlingar skiljer individen på vad som ger och inte ger nytta, medan i normativa handlingar skiljer individen på vad som är eller vad som bör vara. Den normativa människan kan inte handla på ensamt manér utan hon måste anpassa sig till de förväntningar som andra har först (Engdahl och Larsson 2006:53). En sådan handling kan dock ses som rationell då det handlar om ett förnuftigt handlande mot samhällets rådande normer (Engdahl och Larsson 2006:54). Den tyske sociologen Jürgen Habermas förstår den sociala människan som kommunikativa och utgår då från *kommunikativa handlingar*. Stor vikt läggs på mellanmänsklig kommunikation, där språkets användning har en central roll. Enligt Habermas uppnås kommunikativ rationalitet genom att ha kommunikativa relationer med tre ”världar”, den subjektiva, sociala och objektiva världen. Språket har en roll som medel för ömsesidig förståelse av någonting, där den även kan användas i manipulerande syften för att uppnå t ex makt (Engdahl och Larsson 2006:58).

Den *dramaturgiska handlingsmodellen* är handlingar inspirerade av teatervärlden. Man kan tänka sig en människa presenterar sig som om hon vore på scen som spelar någon hon egentligen inte är inför en publik. Genom sitt dramaturgiska handlande visar man andra på vilket sätt man vill framställas genom att försöka styra de intryck som publiken får (Engdahl och Larsson 2006:60). I den *expressiva handlingsmodellen* har emotionella processer större utrymme i handlingarna. Det handlar om vilken grad känslorna får fritt spelrum i handlingssituationer. Det finns normer till människors känslouttryck. Ibland ler man fast man kanske känner sig ledsen. Man utformar strategier för att styra hur man egentligen känner och det kommer i uttryck inför andra (Engdahl och Larsson 2006:62-63).

För att kunna förstå vad som motiverar människors handlingar utifrån de strukturer som finns i samhället har vi också använt oss av Lindéns uppdelning mellan inre och yttre handlingar. Enligt Lindén (2001) handlar inre handlingar om individens egna värderingar, kunskaper och bedömningar och yttre handlingar om påverkan från samhällets stödjande strukturer. De individuella handlingar som människor gör är med de förutsättningar och hinder som ligger i de samhälleliga strukturerna. Dessa strukturer kan vara en fungerande kollektivtrafik, utbud av miljömärkta varor, prispolitik som gör det möjligt att köpa miljöanpassade produkter, lokaler och kärl för avfallssortering. Utan den yttre påverkan hade de mänskliga handlingarna inte utvecklats till vad det är idag. Genom att man kan återvinna burkar och flaskor på många affärer idag är det en struktur som har gått fort framåt till skillnad mot kompostering och bilkörning (Lindén 2001:46).

5.3. *Integration*

Eftersom miljöarbetet i förorter som Angered ses som en del av integrationen har vi förutom handlingstypologin använt oss av teorier om kulturskillnader.

Överbefolkning och fattigdom på 1800 talet tvingade över en miljon svenskar att utvandra från Sverige, framförallt till Amerika som erbjöd möjligheter till bättre för hållanden och arbete. Men idag kallas Sverige inte ett utvandringsland längre, utan landet har istället sedan andra världskriget och framåt blivit ett invandrarland. Tidigare hade invandringen dominerats av arbetskraftinvandring, men efter 70-talet och framåt är flyktingsinvandringen vanligast som handlar om människor som flytt hit för att söka skydd från krig och fattigdom. Sverige har gått från att ha varit ett etniskt homogent land med ”ren” svensk befolkning till ett heterogent land med en etnisk mångfald. Att vara nyanländ i Sverige från ett avlägset land och börja om på nytt kan vara svårt för många. För flertal människor är det en livsavgörande händelse som innebär att börja om i en ny kultur, lära sig ett nytt språk och nya människor (Elsie C. Franzen 2001:21–22).

Sociologen Christina Spännar (2001) skriver i sin avhandling om unga vuxna med rötter i en annan kultur och processen att föga samman det välbekanta som man bär med sig hemifrån med det främmande som det nya samhället står för. Hon menar att skiftande kulturer kan leda till *kulturkrockar* och speciellt för de unga vuxna som växer upp med två kulturer. Dessa lever i dubbel bemärkelse med denna tvetydighet. Att leva med två kulturer innebär på något sätt att ha två *livsvärldar*, vilka präglas av olika *kulturmönster*. Man lever ett liv hemma och ett liv ute i samhället. Kulturmönster innebär det människor i en grupp uppfattar som självklart och som inte behövs reflekteras över. Spännar menar att personer som kommer till ett nytt land där saker och ting inte är lika självklara leder tillslut att man hamnar utanför sitt kulturmönster och allt blir okänt. Tankarna går åt att försöka begripa hur det nya sammanhanget som lätt kan missförstås, är uppbyggt (Christina Spännar 2001: 42-44). Den självklara kunskapen som man hade från hemlandet fungerar inte längre och man får svårt att orientera sig i det svenska samhället. Det blir en daglig utmaning för många nyanlända att försöka förstå det sociala sammanhanget i tillvaron i ett nytt land.

Integration beskrivs av Engdahl och Larsson (2006) som all samband mellan grupper, individer och samhällsinstitutioner som skapar någon slags ömsesidig förståelse för varandras handlingar, förväntningar, verksamheter m.m. (Engdahl och Larsson 2006: 264).

Sedan industrialismens tid har integrationsidéerna växt fram som en viktig komponent i uppkomsten av en nationell gemenskap. En bildning av en social ordning skulle säkerställa politisk stabilitet i samhället. Faktorer som industriernas framväxt och befolkningsminskningen i landsbygden var en orsak till framväxten av olika politiska linjer för att lösa det moderna samhällets förändringar, t ex boendefrågor. Förändringarna gav upphov till frågeställningar inom samhällsvetenskaperna som frågade sig hur en social sammanhållning kunde vara möjligt i ett samhälle med stora klyftor. Vissa hävdade att en social sammanhållning och integration var omöjligt så länge det fanns ett kapitalistiskt system som delade människor i två grupper, de rika och de fattiga (Sou:2006:50-51). Emile Durkheim förespråkade att en välfärdsstat skulle kunna skapa ett integrerat samhälle. Han menade att samarbete mellan olika grupper i samhället skulle skapa social solidaritet och sammanhållning (Sou:2006:50). Efter att efterkrigsinvandringen på 60 talet minskade hamnade frågor om arbetskraftsinvandrarnas arbetslöshet i offentligt fokus. En ny politik som antogs av riksdag växte fram och nämndes ”invandrapolitik”. Den hade tre huvudprinciper: ”jämlighet, valfrihet och samverkan”. Masoud Kamali, professor i socialt arbete menar att problemet med invandrapolitiken är att den skapar en uppdelning mellan ”invandrare” och ”svenskar”. Inpräglade normerna om ”vi” och ”dem” leder till att ”dem” aldrig kommer bli som ”oss”, och invandrare kommer alltid i en ständig process sträva efter integration (Sou:2006:59–60).

5.4. Diskursanalys

Vi har förutom hur våra intervjupersoner resonerat kring miljö velat diskutera det specifika sättet som miljö förstås på i Sverige idag har vi också valt att använda diskursbegreppet. Som helhet är uppsatsen ingen diskursanalys, men vi behövde detta analytiska verktyg i den avslutande delen av analysen. Vi har här varit inspirerade av Karin Bradley som i sin avhandling studerat olika föreställningar om att leva miljövänligt och att detta utgår från vissa normer.

Jørgensen och Phillips (1999:7) beskriver diskursanalys som något modernt uttryck som inte riktigt har en självklar betydelse. Diskurs innehåller oftast en idé om att språket är strukturerat i olika mönster som våra yttranden följer när vi agerar inom olika sociala domäner. Det man kan beskriva som diskurs tycker de är att för ögonblicket kan man beskriva diskurs som ett bestämt sätt att tala om och förstå världen (eller ett utsnitt av den).

Samhällsvetaren Michael Foucault som mest förknippades med diskursbegreppet förklarar diskurs som ett bestämt sätt att tala om ett visst tema som förenas av gemensamma antaganden och ett sätt att tänka på (Giddens 2006:119). Börjesson menar att innehållet och strukturen i ett samtal styrs av kulturella och historiska regler. En diskursanalys handlar om att studera orsakssambanden och kunna förstå varför ett fenomen tar uttryck på det sätt som den gör (Börjesson 2003:19). I en diskursanalys fokuserar man mycket på språket, eftersom språket medverkar att forma och skapa en mening åt verkligheten. En diskursanalys visar djupare meningar som inte är synliga vid en ytlig läsning. Språket blir inte ett neutralt instrument eller typ av förmedlare av en given verklighet. Språket formas i en social kontext och har också en formande sida, där den formar sociala fenomen som identiteter och relationer (Bergström, Boreus 2005:326).

6. Metod

6.1. Metodval

Denna studie bygger på en kvalitativ forskningsansats, som är lämplig när man vill få förståelse och kunskap för människors upplevelser, erfarenheter och synsätt för någonting.

I en kvalitativ studie betraktar man verkligheten subjektivt, dvs. i sin naturliga kontext och inte som en given objektiv sanning. Denna typ av metod handlar alltså om att skapa en djupare förståelse kring ett fenomen genom ett ”inifrån perspektiv” där man har en närhet till det som studeras. Vi kommer därmed att använda oss av den kvalitativa forskningsintervjun för datainsamling. Genom den kvalitativa intervjun hoppas vi att gå djupare in på den förståelsen som bara invandrade personer har. I en kvantitativ studie hade information eventuellt försvunnit eftersom vi inte kunnat ställa följdfrågor kring ämnena. Vårt syfte är inte att belysa *att* det finns personer som inte källsorterar eller tänker på miljön i sina handlingar utan vi tror och söker bakomliggande faktorer till *varför* de inte gör det. I en statistisk undersökning kommer inte dessa orsaker fram utan bara ren fakta om antalet. Kvale (1997:13) menar att genom samtal lär vi känna andra människor och får veta deras känslor, erfarenheter och förhoppningar om världen dem lever i. En forskningsintervju bygger på ett vardagssamtal där syftet är att beskriva den intervjuades livsvärld i avsikt att tolka deras mening (Kvale 1997:13). Kvale menar alltså att kunskapen om deras livsvärld skapas i intervjusamtalet och att där utvecklas hypoteser och idéer. När man arbetar med intervjuer är det viktigt att man reflekterar vilka citat man använder och vilka man exkluderar och hur

detta kan påverka resultatet av analysen (Karin Bradley 2009:15). Vi kommer att ta till hjälp av en intervjuguide som utgår från vårt syfte och frågeställningar, men meningen är att intervjupersonerna ska kunna svara fritt och öppet utan att känna sig begränsade till några svarsalternativ. Genom en kvalitativ intervju ska de kunna förmedla deras känslor och tankar kring miljö ur ett eget perspektiv. Syftet med intervjun är inte att dra några generella slutsatser, utan presenterar enskilda fall.

6.2. Urval

Då vi redan vet om att området Angered har brister i sin källsortering valde vi denna stadsdel (Mail med Renova 2009). Vi valde Angered för att vi hittade information om att det finns mer än 25 % bosatta personer med invandrabakgrund i Angered, och vi vill se om vi hittar en koppling till invandrabakgrund och miljömedvetenheten (<http://www4.goteborg.se>, 2009-12-18). En av oss har tidigare bott i Angered och hade lättare att få kontakt med personer i området. Informanterna är personer som är födda utanför Europa och kom till Sverige i vuxen ålder. Vi använde oss av fyra informanter där två av dem var kvinnor och två män. Dessa personer har bott länge i Sverige och är i 50 års ålder. Informanterna kommer ursprungligen från Somalia, Eritrea och Irak.

6.3. Genomförande

Våra informanter söktes via våra egna kontakter. Intervjuerna skedde hemma hos informanterna för att inte tvinga ut dem på ett ställe som de inte kände sig bekväma med. Intervjuplatsen har en stor betydelse för själva intervjun. Vissa teoretiker menar att man först och främst måste vara medveten om att det kan uppstå en maktposition i intervjusituation beroende på vem intervjuaren är. Det kan handla om maktrelation mellan etnicitet, kön, klass och andra dimensioner där det förekommer social differentiering (S. Elwood, D. Martin 2000:651). Intervjun handlar inte bara om att frågeställningar och svara på frågor, utan det är även en möjlighet för intervjuaren att observera och få en mer rikare och detaljerad information om något utöver själva samtalet. Kvale (2009:19) nämner att syftet med forskningsintervjun är bland annat att kunna beskriva informantens livsvärld så gott som möjligt. Om intervjuplatsen är hemma hos informanten är det som att kliva in i deras livsvärld. Deras tavlor, dekorationer, beteende, familjer i hemmet säger mycket om informanterna och vem de är (S. Elwood, D. Martin 2000:651–653). Alla våra informanter blev tillfrågade om intervjuplatsen, och alla valde sitt eget hem. Två av intervjuerna var på somaliska, en på engelska och en på svenska. Vi valde att genomföra intervjuerna på olika

språk för att detta gör att våra informanter kan göra sig lättare förstådd på sitt eget språk än på Svenska. När transkriberingen skedde översatte vi språken till svenska för att lättare kunna analysera och för att vi båda skulle förstå. Vi är dock medvetna om att vid översättningen kan information försvinna i form av betydelse av ord och andra uttryck som inte kan översättas till svenska. Vi kan också ha transkriberat på olika sätt eftersom vi är två som skriver. Även svårigheter var vi anser att en mening slutar och en annan börjar kan få ha betydelse för vår analys. Intervjun har varit semistrukturerad eller halvstrukturerad där samma frågor ställts till alla informanter. Vi följde en intervjuguide som bestod av en uppsättning av frågor som vi hade delat upp tematiskt som vi bifogar som bilaga A. Informanterna är inte styrda i sina svar eller får färdiga svarsalternativ, utan frågorna är helt öppna för olika svarsmöjligheter (Kvale 1997:121–123). En fördel med sådan intervjuform är att man kan närma sig ett ämne ur flera olika synvinklar och få fram en rik och varierad information. Vi bifogar vår intervjuguide som bilaga A.

6.4. Förförståelse

Inom vetenskapsteorin är förförståelse ett viktigt och centralt begrepp. Det är bara nyfödda barn som saknar en förförståelse. I uppväxten lär vi oss allt och bildar en uppfattning som stämmer överens med samhällets kultur. Enligt hermeneutiken betyder förförståelse att man inte är neutral då man skapar en uppfattning. Allt man upplever, tänker, ser och hör bygger redan på en befintlig förförståelse. Thorsten Thuren (1991:53) menar att vi inte kan förstå något överhuvudtaget utan en förförståelse, eftersom vi tolkar allt vi upplever som någonting (Thuren 1991:58). Människor ändrar sin förförståelse hela tiden genom nya erfarenheter. Detta växelspel mellan förförståelse och erfarenhet, mellan del och helhet kallas för ”hermeneutisk cirkel”. Man lär sig mer om ett lands kultur ju oftare man åker dit och ju mer man får uppleva. Förståelsen vid första besöket kommer inte vara samma som andra besöket. På så sätt kan man forma förutsättningar för att bättre motivera sin tolkning (Thuren 1991:60).

Vår förförståelse om miljömedvetenhet i Angered är bland annat grundad på våra egna erfarenheter och kunskap om området. Vi har båda varit i Angered, och en av oss har tidigare bott där. Utifrån vårt perspektiv ser det ut som att angeredsborna inte är angelägna om att källsortera eller handla ekologiskt. Vi har en förförståelse att människorna i Angered inte känner till så mycket om källsortering eller om att vara miljövänliga. Området är ofta kopplat till sociala problem och det ger oss känslan att leva miljövänligt ingår inte i deras vardagsliv.

6.5. Etik

Som forskare ska vi ha ett reflekterat etiskt förhållningssätt. En intervjuare måste vara medveten om att det kan uppstå en maktposition i intervjusituation. Intervjuaren är den som styr samtalet, frågeställningarna, samlar svaren och så vidare och för informanten kan det uppstå en känsla av tomhet efter att ha berättat sina tankar till en främling (Hellum föreläsning:18/9-2009). Vi har försökt undvika att förvränga eller försköna resultatet i syfte att få stöd för våra förutfattade meningar kring ämnet. Vi har innan intervjuerna fått ett samtycke från informanterna och förklarat genomgående om vår studies syfte. Våra informanter fick veta att deltagandet var frivilligt och att den kan mitt i allt avbrytas. Informanterna informerades om att materialet kommer hanteras med hög konfidentialitet, som gör det svårt att identifiera intervjupersonerna, och även vem som har tillgångar till intervjumaterialet. Eftersom vi spelade in intervjuerna blev varje informant informerad om att den informationen kommer att skrivas ner på papper och analyseras utifrån empiri och teorier. Vi tror inte att det kommer leda till några negativa konsekvenser för intervjupersonerna, utan vi tänker oss att studien leder till mer förståelse och kunskap för människor med invandrarbakgrunds miljömedvetenhet. Efter att studien är avslutad och klar kommer vi kontakta våra informanter igen och fråga dem om de vill läsa studien. Det är viktigt för oss att göra vårt bästa för att inte förvränga eller misstolka deras mening.

7. Resultat och analys

En person som växer upp i Sverige har redan sedan barnsben det medvetande om att när vi slänger sopor och andra produkter blir det en konsekvens för miljön. I skolan lär vi oss hur vi ska källsortera, och hur vi hanterar miljöfarligt avfall och hur vi ska värna om miljön. På 1990-talet genomfördes en stor satsning på barns kunskap om källsortering bland annat genom barnprogrammet ”Tippen” som sändes i SVT under 1993-94 ([http://sv.wikipedia.org/wiki/Tippen_\(TV-program\)\)](http://sv.wikipedia.org/wiki/Tippen_(TV-program))). Det vi intresserar oss för är vilka tankar människor som kommit till Sverige som vuxna från länder utanför Europa har om miljöarbete, och vi ska nu presentera vad vi kommit fram till i vår studie. En av Bradleys (2009:102) informanter pratar om att en del av att vara i det Svenska samhället är att tänka på miljön som en svensk, att i många fattiga utländska länder återanvänder de produkter och återvinner på det sätter på grund av ekonomin, och de förorenar mindre än vad svenskar gör för de har mindre pengar.

7.1. Miljöarbete och integration

Tidigare har vi läst att integration är viktigt för en nationell gemenskap, och att det handlar om någon slags ömsesidig förståelse i människor verksamheter, handlingar, föreställningar och så vidare (Engdahl och Larsson 2006: 264). Miljöarbete är ett sådant exempel, där man kan lägga ner resurser på att lära nyanlända om hur miljöarbete i Sverige fungerar. Man kan numera genom sfi (svenska för invandrare) lära sig om miljö och miljöhandlingar genom enkla bildbaserade material i undervisningen. Vi frågade våra informanter på vilket sätt de har blivit integrerade gällande miljöfrågor. Vi vill veta hur det svenska samhället har informerat om de normer och ”regler” som gäller kring miljöarbete, t.ex. källsortering.

Erik: ”Jo det fick jag när jag var i norra Sverige det kommer jag ihåg när 1995 nå....94 då kommer precis en tjej som du studerar universitet, hon kommer varannan månad hon prata, hon hade en 5-10 minuter alltid prata om miljö, hon pratar information.”

Två andra informanter svarade:

Lisa: ”Tv, nyheter, radion, tidningen, skolan, lärare, var som helst. Som vi hör och vi lyssnar och vi gör vårt bästa.”

Henrik: Mycket i skolan. Vi fick lära oss mycket om Sverige och svensk kultur där. Har också sett mycket på tv och reklam om hur man ska göra. Det är inte svårt!

Syftet med integration är alltså att invandrare ska kunna delta i samhällslivet på samma sätt som majoritetsbefolkningen. Att kommuner redan i början introducerar miljöfrågor visar hur viktigt miljöarbetet är för Sverige och att alla medborgare följer samma riktning. Informanterna verkar alla miljömedvetna och säger att miljöarbete inte är svårt och att de gör sitt bästa för att följa normerna. Som vi ska visa nedan fann vi dock en hel del missförstånd. Det kan vara en del av förklaringen till att sophantering och källsortering fungerar dåligt i Angered, där våra informanter bor. Kanske handlar det för Angeredsborna om det Spännar talar om, något som är utanför ens kulturmönster. Hon menar att leva med två kulturer innebär på något sätt att ha två livsvärldar, som präglas av olika kulturmönster. Angered som är ett av Göteborgs mest invandratäta område bor många grannar med sina landsmän. En av oss som tidigare bott i Angered känner till gator som har döpts till ”zigenargården” och ”lilla Somalia”. De som bor nära sina landsmän har ett kulturmönster känt från hemlandet där allt i tillvaron är självklart. Man kanske har blivit medveten och lärt sig om ”svenskt miljöarbete” genom skolan eller andra ställen, men så fort man lämnar det svenska kulturmönstret och åker hem till sitt område bland sina landsmän i den livsvärld man är van i spelar nog svensk

miljöarbete ingen större roll. Många delar av Angered är segregerade där invandrare och svenskar lever åtskilda. Det blir därför inte lätt för vissa att anpassa sig efter de normer som majoritetsgruppen har. Den information om miljöarbete kanske fungerar om man som invandrare befinner sig i centrala Göteborg, där allt sker på ett annat sätt.

7.2. Källsortering

Personer som kommer till Sverige har av olika anledningar inte den kunskapen att man källsorterar eller kan köpa produkter som är svanmärkt, ekologiska och rättvismärkta. Personen nedan förklarar hur synen på det vardagliga livet kan vara i hemlandet jämfört med i Sverige.

Lisas dotter: "I Irak så när man slängde sopor så slängde man allt i ett, om det är batterier om det är liksom apparater, mat, kompost det spelar ingen roll, de såg inte på miljön som vi gör här i Europa, eller i Sverige. Men till slut så lär man sig via systemet eller hmm vad hyresvärden skriver om hur det ska vara, "

Hur Lisas dotter beskriver de typ av handlingar som sker eller skedde i Irak kan förklaras med de yttre handlingar som Lindén pratar om. Där yttre handlingar är hur landets miljö politik styr resurserna i landet. Man kan inte källsortera om det inte finns möjlighet till det. I Sverige är det dock krav på att sopsortera och hon har anpassat sina handlingar så de följer de normer som finns i samhället.

Lena: "Jag tänkte inte så mycket på det i början, om miljö och sånt, men eftersom jag bodde här så länge så har jag börjat tänka.. i miljöbanor alltså. Förut slängde man sopor överallt, men nu finns det olika lådor man kan slänga i. Alla måste göra det.. det är så lätt att slänga i rätt låda."

Genom att uppleva ett nytt tänk i ett nytt land har en av informanterna börjat tänka annorlunda dvs. med en mer miljömedveten syn. Informanten gick från att ha traditionella handlingar där hon genomförde handlingarna utan att tänka över dem. Efter ett tag började hon att se ett värde och mål det hon gjorde med soporna, och kunde motivera sina handlingar. Den motivationen hon ansåg sig ha är inte av konsekvenserna för miljön utan av de yttre handlingarna d.v.s. att systemet har bestämt att det skall vara så. Hon talar om sopsortering som någonting alla "måste" göra. Enligt Weber skulle detta ses som en målrationell handling. Även om målet inte verkade vara rädsla om miljön utan att följa reglerna kan det fortfarande vara en rationell handling. Hon följer reglerna eftersom hon inte vill ta i tu med de konsekvenser som kan vara om man inte följer dem.

Henrik: "Nja, inte så jätte mycket. Jag försöker ju följa reglerna.. hehe. Jag sorterar och slänger sopor där det ska slängas. .och.. ja, annars är det inte så mycket mer."

En av informanterna tyckte att han inte gjorde så mycket när det gällde sina handlingar förutom källsortera. Det han beskriver i sina handlingar att han genomför handlingen endast genom att följa regler utan att tänka på varför han gör det. Eftersom han inte reflekterar över vad det har för funktion att källsortera handlar det om yttre och inte inre handlingar.

Henrik: "Jag sorterar inte så mycket, inte sopor och sånt. Det mesta åker i samma påsar...men batterier och elektriska grejer sorterar jag i soprummen! Större grejer och kläder åker vi till andra ställen och kastar i."

Informanten har inte ändrat sina vanor från hemlandet. Han bär med sig de vanor som han alltid har haft. Saker som han skulle kunna sortera lägger han inget värde på utan säger att allt slänger han i samma. Denna handling kan anses vara en traditionell handling eftersom han inte har tagit in den norm som finns för källsortering. Som Spänner (2001:42-44) skriver kan dock denna handling göra att han hamnar utanför de kulturmönster som finns i Sverige och riskerar att hamna utanför samhället.

7.3. Handla ekologiskt

Våra informanter hade olika uppfattningar kring vad ekologisk mat/produkter var. Nästan alla personer tyckte att ekologisk mat är något som är bra för hälsan. De flesta pratade om "bra mat" som något som var mer näringsrikt, fräscht och inte ruttet. Hur maten ser ut och vad den innehåller spelar en stor roll här. Personerna uttalar sig om hur det ser ut i hemlandet där allt är ekologiskt eftersom de odlas nära av bönderna. Citaten nedan förklarar synen på vad ekologiskt är:

Lena: "Ekologisk? När jag var hemma, visste jag inte vad ekologisk var, eftersom ALLT i hemlandet är ekologiskt. Grönsaker, kött, så man tänker inte på om det är ekologiskt eller inte ekologiskt. Det finns inget annat. Bönderna planterar kanske grönsaker, inte så många, men bara så man kan sälja och tjäna. Man gör inte mycket produktion. Bara lite. Men när jag kom till Sverige, hörde jag mycket om ekologiskt. Jag visste inte heller vad det var... och frågade många gånger...dem sa att ekologiskt är sånt som man inte använt medel i."

Henrik: "Vi tänker inte om det är ekologiskt eller inte. All mat är ju ekologisk där! Det är inte som här... .det kommer direkt från djuren eller fältet och det säljs samma dag på marknaden... bättre!"

När vi frågade informanten om vad ekologisk handel betyder för dem svarade en kvinna med:

Lisa: "aha, nä det är inte nyttigt, kemin gör mig sjuk och andra sjuk. Det är bättre med naturell."

Informanten uppfattar att oekologiska produkter kan påverka hennes hälsa negativt. Hon har ett rationellt tankesätt där hon medvetet kan välja vad hon stoppar i sig för att inte bli sjuk. Till skillnad från vad gäller sophantering handlar det även om en inre handling eftersom hon inte bara gör det hon blir tillsagd, utan som hon själv vill. Hon är medveten om att kemikalierna i produkterna kan göra henne dålig och därför är det bättre med något naturligt. Men när vi frågade om hon tänker på ekologiskt handel när hon är i affären svarar hon:

Lisa: "Ja, men jag kan inte göra något åt det? För att det som finns handlar vi, men jag tror inte de tar in bekämpade produkterna för att affärerna tänker på människor också."

Lisa menar att hon inte har stort inflytande att ändra på det hon köper om affären inte säljer ekologiska produkter. Men samtidigt känner hon en stor tillit till affären genom att tro att affärerna inte säljer produkter med farliga ämnen som kan skada konsumenterna. Då kan hon handla ekologiskt med gott samvete.

Om personerna handlar ekologiskt svarade de:

Lisa: "Nej, eftersom jag handlar ekonomiskt, om jag jobbar eller har bra pengar ska jag tänka på det och handla ekologiskt men...."

Lena: "Du vet, man måste ju titta på priset också.. annars skulle alla köpa om det var samma pris som det andra! Ekologiskt är mycket dyrare."

Henrik: "Ja, jag försöker, om det finns. Jag tänker på min hälsa och vad jag får i mig."

Erik: "Ja det är bra för hälsa, det gör jag, vet du det mitt land allt ekologiskt frukt och allt men här i Sverige inte så mycket man kan handla men i Hjällbo brukar jag handla, jag köper också ibland ekologiska som jag tycker bra där inga bra affärer i Hisingen."

Dem två första personerna i ovanstående citaten tänker rationellt för att de ekonomiska hindren gör att personerna begränsas i sina ekologiska inköp. De tänker mer på att få pengarna att räcka till överlevnad än att vad ekologisk mat kan göra. Här handlar det om yttre handlingar. Den sista personen har också ett rationellt tänkande där hans handlande har att göra med hans hälsa och välbefinnande.

7.4. Transporter

I frågan om transport och användning av den både i Sverige och i hemlandet kopplade informanterna det snarare till deras egen hälsa än till miljön. Handlingarna kan förstås som målrationala eftersom de både vill spara pengar genom att inte använda bilen och för att de gynnar dem att promenera för sin egen hälsa.

Lisa: "Nä, eftersom det skulle vara slöseri, nä speciellt för att promenad är bra för dig motionera, men om jag var sjuksköterska och jobba på natten, skulle jag av säkerhetsskäl använda den för det är inte säkert på natten när man har nattskift. Men på dagen stoppar jag in bilen i garaget och jag går."

Lena: "Jo för att det var inte mycket transport alls! Transporten kostade annars pengar... och man kunde vänta så länge på buss.. flera timmar. Det var bättre för mig att promenera."

Lisa: Spårvagn, även om jag har bil använder jag den inte, först kostar bilen mig sedan är det avgaser, så bästa sättet för mig att färdas är spårvagnen. Och med spårvagnen får jag kontakt med människor, man kan säga något men med bil så åker du bara till jobbet och tillbaka,

För våra informanter är det även en del av ekonomin att använda bilen på ett annat sätt, de personerna som svarade att de inte hade bil svarade att de åkte kollektivt. En av informanterna sade att hon hade bil men den använde bara hennes man och hon använde buss och spårvagn till arbetet. Genom att bilen kostar mycket i både bensin, försäkring och skatt är det av ekonomiska skäl personerna kan ha valt att inte inhandla bil eller att använda den mindre. Enligt Bradley (2009:260) använder personerna som inte bor i miljonprogramsområden bilen generellt mer. Detta gör att personerna är mera miljövänliga i miljonprogramsområden än andra.

7.5. Det Svenska miljöarbetet

"Håll Sverige Rent" är en opinionsbildande organisation som arbetar för att hålla Sverige rent genom att till exempel minska medborgarnas nedskräpning och främja återvinning. Svensk miljöarbete har nått ut till många medborgare som är noga med att inte slänga skräp eller farliga ämnen ute i naturen. Vi tänkte i detta stycke analysera miljöförståelse på ett diskursanalytiskt sätt. En diskursanalys handlar om att studera orsakssambanden och kunna förstå varför ett fenomen tar uttryck på det sätt som det gör (Börjesson 2003 19). Det handlar alltså om hur vi i Sverige definierar vad som är miljövänligt och inte. Citaten nedan beskriver två intervjupersoners uppfattning om svensk miljö då de först kom till Sverige.

Lisa: "Sverige är bästa landet, och vet du varför jo för allt är så rent, du vet de följer lagen så allt här är bra."

Henrik" Hmm.. Kommer inte riktigt ihåg. Men jag kommer ihåg att jag gillade Sveriges miljö mycket.. hehe. Det var frisk luft och.. ehh. Man var noga med att inte skräpa ner."

Båda informanterna hade en positiv syn på svensk miljö då deras första intryck var hur rent och fint allt var. Trots att Sverige är ett stort konsumentland med många industrier och bilar är det viktigt att hålla Sverige rent från skräp. Informanten Henrik säger även hur frisk luften var. Detta stämmer bra överens med hur miljö beskrivs i Sverige. Karin Bradley, forskare på KTH i Stockholm har skrivit i sin avhandling om sådant som det *inte* pratas om när det gäller miljöarbete i Sverige. Bradley menar att människors livsstil avgör hur stort ekologiskt avtryck de gör på naturen. Människor med höga inkomster släpper ut mer växthusgaser än en låginkomsttagare eftersom att de har råd att konsumera mer. En låginkomsttagare konsumerar mindre, åker kollektivt, reser mindre och på så sätt släpper ut mindre. Hon menar att istället för att tänka på de större miljöproblemen som t ex utsläppen från bilar ligger fokusen på sophantering, nedskräpning och symbolmärkta saker (Bradley 2009:260–261).

I Bradleys avhandling tar en av hennes informanter upp samma sak där informanten beskriver att man måste ha det grönt och fint. Hennes informanter tar upp samma diskussion som våra där de pratas om hur fint och rent det är och att det måste bevaras. Även det bristande medvetenheten i hemlandet togs upp (Bradley 2009:228). Personerna som kommer från länder där nerskräpning kan vara en traditionell handling får genom olika kampanjer lära sig om nerskräpning. Både Bradley och Lindén pratar om olika sorters kampanjer som inte vara internationella utan lokala.

Den vackra naturen, kampanjerna om nedskräpning, källsortering och återvinning kan förmedla en bild av Sverige som renast i världen med frisk och ren luft. När vi frågade informanterna var de fick information om källsortering och annat miljöarbete svarade två av dem:

Henrik: (Tänker)..Ja vi fick i skolan. De sa att man måste sköta sopor och sortera grejer, t ex batterier och sånt. Sånt får inte slängas på gatan. Vi fick mycket idéer därifrån.

Lena: Alltså..i början blev jag lite förvirrad..var allt skulle slängas, eftersom det fanns så många lådor där allt skulle slängas. Tidningar, paket, plastik, batteri, elektronik och sånt skulle till olika lådor. Men sen när jag gick till skolan, informerade dem hur man skulle göra. De lärde oss hur man skulle städa, och hur man skulle sortera. Sånt var viktigt. Så dem ville bara visa oss hur, inte i skolan men utanför skolan. I skolan får man mycket information men när jag...började läsa svenska, så läste jag så mycket om miljö, i tidningar. Det fanns så mycket information. Man pratar väldigt mycket om miljö här i Sverige.

Återigen kan man koppla citaten till det Bradley menar med fokus på sortering och nedskräpning. Informanterna pratar inte om att de har fått lära sig andra miljöproblem i skolan, utan informationen de har fått handlar om att miljövänligt är att sortera rätt. Bradley frågar sig vilka det är som bestämmer vad som är miljövänligt. Hon pekar på att miljöarbete och frågor ofta bedrivs av den vita medelklassens synsätt på saken och att deras handlingar räknas som miljövänligt (Bradley 2009: 228-230). Hon menar att de större miljöbovarna är de som har mer pengar, och mer pengar resulterar till att man konsumerar mer. Att fokusera på de mindre grejerna gör det möjligt för de större miljöbovarna som har mest pengar att komma undan. Deras uppfattning och föreställningar om vad miljövänligt är har företrädde och har blivit normen. Men pratas det inte om det så kan det inte ses som ett problem heller menar Bradley. Eftersom våra intervjupersoner inte sopsorterade allt tyckte de till exempel inte att de var miljövänliga även om de åkte kollektivt och inte hade råd att konsumera så mycket.

Vi menar sammanfattningsvis att våra intervjupersoners tal och handlingar är påverkade av de diskurser om miljön som dominerar i Sverige.

8. Diskussion

Genom vår undersökning kan se om våra informanter förhåller sig till det som vi i problemformuleringen beskrev om de tre dimensionerna ekonomisk, social och ekologisk hållbarhet. Vi har märkt att informanterna tänker i banorna ekonomisk där de inte använder mer resurser än vad deras personliga ekonomi tillåter. De lever inom de två av tre dimensionerna och utan att vara medveten om det lever de även i den tredje för de värnar om miljön fast på andra sätt än vad vi andra kanske gör.

Genom våra intervjuer har vi fått olika perspektiv om vad miljö och vad det innebär att leva miljövänligt handlar om. Många informanter kopplar det till något som är grönt, fräscht, rent

och fint. Våra informanter blev bekanta med svensktmiljöarbete som till exempel källsortering ganska snart efter att de anlönt till Sverige. Genom introduktionskurser från svenska för invandrare och bostadsbolagen informerades de att källsortering är en viktig del av det svenska samhället och miljön. Alla informanterna källsorterade mer eller mindre och alla ansåg att det var något viktigt. Det fanns inte möjlighet till källsortering i deras hemländer på samma sätt som i Sverige och var därför inget de var vana med i början. Deras första uppfattning om Sverige var att det var så rent och fint, vilket kan vara en anledning till att de anser att källsortering är viktigt. Att källsortera mat verkade dock inte så angeläget för informanterna, utan de pratade mest om sortering av saker som batterier och glas. Några påpekade att kommunen och de yttre strukturerna hade stort ansvar för folks källsorteringsvanor. Om det inte finns en möjlighet till att sköta sina sopor i området så kan man inte heller göra det. En informant som inte hade en station i sitt bostadsområde ansåg inte att det var hennes problem om hon inte källsorterade, för hon inte har möjlighet till det. Hur mycket kommunens ansvar det är att förse personer med resurser så de kan ha möjligheten att kunna någon så enkelt som källsortera. Även om det är en liten del i samhället så är det en stor del i den globala världen. Miljöbilen har varit en öppen diskussion i Göteborgskommun om den ska ha de privilegier som den har i dag med friparkering i centrum.(Göteborgs Posten 2009) Vi måste förse de personer som vill ändra sina handlingar och vanor till det bättre med mera resurser och mera positiv respons.

En informant berättade att det hade bildats föreningar i hans bostadsområde där det pratades olika språk som skulle göra det lättare för människor att förstå källsorteringen och miljöarbete. Våra informanter pratade om att det är viktigt att källsortera och att ta hand om sitt avfall men många pratade inte om vad som händer efter att de slänger skräpet. En av informanterna erkände att han inte gjorde tillräckligt än att källsortera. Diskussionen om att göra tillräckligt för miljön är ett ämne som många informanter kände av. De försvarade sig själv medans de gör egentligen mer än vad andra gör. Bradley's (2009) avhandling handlade precis om det som våra informanter trodde de gjorde mindre av. Trots att vi gick in med förutfattade meningar om att medvetenheten inte alls är hög fick vi omvärdera vårt vetande. Personerna var kanske inte 100 % miljömedvetna men de gjorde mer än vanliga medelsvensson, eftersom de konsumerar mindre, använder kollektivtrafiken mera och sparar på sina resurser som el och vatten mer. Hela deras livsstil kan tolkas som miljövänlig eftersom de utan att tänka på det lever de miljövänligt. Diskussionen om att vara miljövänlig i Sverige är om du källsorterar och betalar dyrare för mer ekologisk mat då är du själv

miljömedveten. Många privatpersoner pratar sällan om att åka kollektivt, poolbil eller använda sina saker en längre tid. Elektronik som datorer och mobiltelefoner som har en hållbarhet i bara några månader bytts ut mot nyare modeller.

Informanterna fick upp ögonen för miljöfrågor då de först kom till Sverige. Miljöarbetet i Sverige som inte såg desamma ut i hemlandet har blivit en del av deras liv nu när de bor här. De pratas om det i skolorna, media, samhället och så vidare. Några tyckte att miljöarbete i Sverige är viktigt eftersom det är ett stort industriland och om det inte fanns miljöarbete hade landet gått under av alla föroreningar och gifterna som släpps ut. De verkar tycka att Sverige är rent och fint beror på miljöarbetet här, trots att landet är ett stort konsumentland. Men i hemländerna som inte är lika utvecklade behövs inte samma miljöarbete. Där behövs ingen källsortering eftersom det finns inga industrier som håller på med förpackningar. De flesta är livegna bönder och mat köps direkt på marknaden. En av informanterna tyckte att miljön i hemlandet var mycket bättre förr då det var grönt och fint, men nu när torkan tagit över har det blivit mycket sämre. Några av informanterna kopplade miljöarbete med globala konsekvenser, som kommer att drabba deras hemländer. De menade att deras hemländer som redan lider av torka och svält kommer drabbas ännu värre av till exempel översvämningar om miljöförstöringar fortsätter i Sverige och andra länder.

9. Källförteckning

Tryckta källor

- Beck, Ulrich (2000). *"Risksamhälle – På väg mot en annan modernitet"*, Diadaos AB, Uddevalla.
- Bergström, Göran & Boréus, Kristina (2005). *"Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text och diskursanalys"* Studentlitteratur AB, Lund
- Brown, Lester R. (2008). *"Plan B 3.0 Uppdrag: rädda jorden!"*, Addera Förlag, Stockholm
- Börjesson, Mats (2003). *"Diskurser och konstruktioner, en sorts metodbok"* Studentlitteratur AB, Lund
- Elwood, Sarah A. & Martin, Deborah G. (2000). *"Placing Interviews": Location and Scales of Power in Qualitative Research*", *Professional Geographer*, vol. 52, nr 4.
- Engdahl, Oskar & Larsson, Bengt, (2006). *"Sociologiska perspektiv"*, Studentlitteratur AB, Lund
- Franzén, Elsie C. (2001). *"Att bryta upp och byta land."* Natur och kultur, Falun.
- Giddens, Anthony (2006 & 2007). *"Sociolog"* i. 4:2 uppl. Studentlitteratur
- Hagberg, Mattias (2008). *"Skräp"* Bokförlaget Atlas, Falun
- Holm, Fredrik (2008). *"Vad är ett miljöproblem? – En introduktion med flera perspektiv."* Studentlitteratur AB, Lund.
- Kvale, Steinar & Brinkmann Svend (1997 & 2009). *"Den kvalitativa forskningsintervjun"* Studentlitteratur AB, Lund
- Lindén, Anna-Lisa (2001). *"Allmänhetens miljöpåverkan, energi, mat resor och socialt liv."* Carlsson Bokförlag, Stockholm.
- Spännar, Christina (2001). *"Med främmande bagage"* Sociologiska institutionen, Lund
- Thurén, Torsten (1991). *"Vetenskapsteori för nybörjare"* Liber AB.
- Winther Jörgensen, Marianne & Phillips, Louise (1999). *"Diskursanalys – som teori och metod"*, Studentlitteratur AB, Lund

Internet sidor och artiklar

<http://www.gp.se/nyheter/goteborg/1.253939-miljoparkering-tas-bort>, Göteborg Posten 2009-11-20

<http://www4.goteborg.se/prod/sk/statistik/statistikr5.nsf/f9212385962bced1c1256c61004d5b40/b29662a815ef361bc125754c002b099c%21OpenDocument>, "Statistisk årsbok: Svensk och utländsk bakgrund 2007"

<http://www.goteborg.se/wps/portal/miljokunskapibild>, 2009-12-28

<http://sv.wikipedia.org/>, 2009-12-18

<http://sv.wikipedia.org/wiki/Brundtlandrapporten>, 2009-12-28

Övrigt

Peter Andersson, Distriktschef på Renova. Kontakt via mail 2009-12-18

Merete Hellum, Universitets lektor vid Göteborgs Universitet. Föreläsning från Samhällsvetenskaplig metod. Delkurs 1, Kvalitativ metod HT 2009.

Bradley, Karin (2009). *"Just environments, Politicising sustainable urban development"* Axl Books, Stockholm.

SOU 2006:79 - Integrationens svarta bok, agenda för jämlikhet och social sammanhållning. Statens offentliga utredningar.

SOU 2003:31 - En hållbar framtid i sikte. Statens offentliga utredningar.

Göteborgsstad 2009:11 - Miljörapport 2008: En beskrivning av miljötillståndet i Göteborg.

10. Bilaga A

Intervju guide

Informera deltagarna om:

- Tystnadsplikt
- Ersättning av namn
- Bandspelare
- Rätten om avslut
- Hur materialet kommer hanteras

Frågorna:

- Hur gammal är du?
- Vilket är ditt ursprungsland?
- Hur länge har du bott i Sverige?

Miljö:

- Hur ser miljöarbetet ut i ditt hemland?
- Kommer du ihåg din första kontakt med det svenska miljö tänket?
- Vad kände/tänkte du då? Kan du beskriva situationen?
- Har dina handlingar kring miljöarbete förändrats nu när du bor i Sverige?
- Vad betyder miljövänlig för dig?
- Hur har du fått information kring miljöarbete i Sverige?
- Vad har du för tankar om diskussionen kring globala uppvärmning?

Transport:

- Vilken typ av transport använder du mest? Varför? Hemlandet?
- Miljötänk?

Konsumtion:

- Vad innebär ekologisk handel för dig?
- Finns det möjlighet till ekologisk handel i din mattaffär?
- Skulle du kunna tänka dig byta affär för att handla ekologiskt?
- Handlar du ekologiskt? Varför/varför inte? Hemlandet?
- Ekologiska Kläder?
- Ekologisk Elektronik?
- El & Vatten?

Källsortering:

- Fanns det möjlighet till källsortering i hemlandet?
- Finns det möjlighet till källsortering där du bor?
- Hur ser det ut (inuti)?
- Kan du berätta om dina källsorteringsvanor?
- Vilken information har du fått om källsortering? Kommunen? SFI? Hyresvärden?

11. Populärvetenskaplig framställning

Vår uppsats handlar om miljömedvetenhet bland invandrare. Med miljömedvetenhet menar vi hur människor handlar utifrån miljöpåverkan. Detta kan inräkna allt från källsortering, konsumtion, transport och ekologisk handel. Vi pratar däremot inte lika mycket om hur mycket vi konsumerar, avgaserna vi släpper ut då vi tar bilen eller våra charterresor till Thailand. Vi har i vår studie intervjuat fyra personer som kom till Sverige i vuxen ålder och har stött på olikheter när det gäller hur man ska leva miljövänligt enligt den svenska normen. Våra intervjupersoner bor i området Angered i Göteborg som anses vara en förort med många invandrare boende i området. Hur det kommer sig att vi valde detta område är att genom en tidigare kurs fick en av oss åka en sopbil och konversationen om Angered var ett område där det finns källsorteringsproblem dök upp. Genom en mail konversation med distriktschefen på Renova fick vi detta bekräftat och vår studie fick en start.

Pratar man med en Svensk i dagens samhälle om miljömedvetenhet kommer ämnen som källsortering fram relativt fort. Eftersom källsortering anses vara ett av de stora ämnena som miljömedvetenheten innehåller, kommer även diskussionen om vem som inte källsorterar fram. Man kan prata huruvida man bör källsortera, hur det ser ut i en miljöstation och kommunernas ansvar. Dock talar man inte ofta om varför man källsorterar utan bara att man måste. 257 kg restavfall slänger den genomsnittliga göteborgaren 2008. Nästan 100 kg per göteborgare av dessa avfall kunde inte återvinnas utan gick till förbränning. Om vi är miljömedvetna i Sverige svarar ca 80 % av medborgarna att de är miljömedvetna.

Som född i Sverige och uppvuxen i den svenska skolan får du kunskap och information om hur det svenska miljöarbetet går till. Däremot personer från länder med annan miljötanke har inte samma vanor som svenskar. Genom att introducera nyanlända svenskar vill man öka den förståelsen och medvetenheten kring varför svenskar bland annat källsorterar. SFI är en sådan institution som informerar nyanlända inte bara om det svenska språket och kulturen utan även om hur svenskarna agerar miljömedvetet. Dessa personer som vi har intervjuat kommer från utomeuropeiska länder där den svenska miljömedvetenheten inte varit samma som i Sverige. De kommer till Sverige och försöker etablera sig med hjälp av de gamla kunskaperna från sina hemland där bland annat källsortering inte existerat i den dagliga rutinen. Dessa människor kan lätt klassas som miljöbovar i Sverige eftersom de inte följer de vanor som vi andra.

I dagen samhälle använder vi bilen som ett effektivt och lätt transportmedel. Bilen är ett bekvämt sätt att transportera sig på, trots att vi vet att varje gång vi använder den förorenar vi naturen ännu mer. Oftast personer som har en bil använder sällan kollektivtrafiken som ett vardagsalternativ. De kanske använder bilen för att ta sig till arbete, skolan eller affären och undersökningar visar även att de som använder bilen åker kortare än tre kilometer per gång. I en stor stad som Göteborg finns det bra fungerande kollektivtrafik och många använder sig av den. Personer som bor utanför staden har det svårare att ta sig in i staden och väljer att använda bilen trots att det finns kollektivtrafik. Vi har genom våra intervjuer frågat vad för transport använder våra intervjupersoner. Svaret var att alla använder sig av kollektivtrafiken för att ta sig till arbetet eller skolan. Angered ligger inte långt utanför stadens centrum och kostar inte lika mycket som att ha en bil. Personerna diskuterade att genom promenad och smartare användning av ekonomi gynnar det dem att ta bussen eller spårvagnen. De ansåg att en promenad gör dem väl och att åka buss kan även vara en socialsammankomst.

Ofta när vi går i mataffärer ser vi nu stora skyltar om vilken mat är ekologisk och kravmärkt. Men jämför man priserna på vanliga produkter kontra ekologiska blir man direkt konfunderad om ekonomin räcker till att handla ekologiskt. Våra intervjupersoner anser att det är viktigt att handla ekologiskt men har inte möjligheten att genomföra detta eftersom det är allt för dyrt för dem. Ekologisk handel har enligt många blivit ett medelklass sätt att leva på. Våra informanter kopplade ekologisk mat som något rent, att det kommer direkt från jorden och inte innehåller onyttigheter.

Med vår undersökning har vi insett att miljömedvetenhet har olika dimensioner. Då vi började vår uppsats letade vi efter orsaker varför invandrare är mindre miljövänliga än vad svenskar är. Med miljövänliga menar vi att man källsorterar och handlar ekologiskt. Detta var två handlingar som vi ansåg vara viktiga när man är miljömedveten. Det vi fick lära oss från vår undersökning är att personerna vi intervjuade var visst miljömedvetna. Personerna åkte mer kollektivt, bodde mindre, konsumerade mindre och på så sätt gjorde mindre "fotavtryck" på miljön.